

Nález benátského grossa dóžete Giovanniho Dandola v Olbramicích (okr. Ostrava-město)*

Ondřej Klápa

Abstract: A Single Coin Find of a Venetian Grosso of Doge Giovanni Dandolo from Olbramice (Ostrava-město Distr.)

A silver medieval coin was found in 2019 in the cadastral area of Olbramice (Ostrava-město Distr.). It is a Venetian grosso of Doge Giovanni Dandolo. The find is linked to a long-distance trade route passing through important trading centres along the Oder River.

Key words: Venetian coin; grosso; the Middle Ages; Olbramice

V roce 2019 našel pan Miroslav Filip na katastru obce Olbramice (okr. Ostrava-město) stříbrnou středověkou minci Benátské republiky. Jedná se o grosso dóžete Giovanniho Dandola (48. dóže benátský v letech 1280–1289). Mince je celá, a až na drobné poškození ve velmi dobrém stavu. Nalezena byla na poli v orníční vrstvě cca 700 m východně od centra obce v poloze „U lesa“ (GPS: 49.7900808N, 18.0991878E), poblíž staré cesty z Olbramic do Klimkovic. Mince je uložena ve Slezském zemském muzeu pod inventárním číslem 01/009/2019-1.

Obr. 1. Olbramice (Ostrava-město) – grosso benátského dóžete Giovanniho Dandola (zvětšeno; foto a úprava Ondřej Klápa).¹

* Předložený článek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Slezské zemské muzeum (DKRVO, MK000100595).

¹ Drobná nepravidelnost na fotografii je způsobena technickým zpracováním výstupu fotografie z mikroskopu.

BENÁTSKÁ REPUBLIKA

Giovanni Dandolo (1280–1289; 48. dóže v letech 1280–1289)

Mincovna: *Benátky*, AR grosso (matapan)

Av: sv. Marek s plnovousem, knírem a nimbem kolem hlavy, oblečený do *sticharia* a krátkého pláště, drží v levici na prsou evangelia zdobená pěti drahokamy a v pravici prapor a předává jej dóžeti s vousy a knírem a v rouchu zdobeném drahokamy ve dvou svislých řadách. Mezi hlavou sv. Marka a žerdí nad sebou D/V/X; v opise IO DANDVL SM VENETI; perlovec.

Rv: trůnící Ježíš Kristus Vykupitel drží na levém kolenní evangelia zdobená pěti drahokamy, po stranách Kristovy hlavy IC – XC; perlovec.

2,01 g; 2,07/2,01 mm (SZM, inv. č. 01/009/2019-1)

Lit.: *Papadopoli 1893*, s. 137–138, č. 2, var. 12; *CNI VII*, s. 50, č. 36; *Paolucci 1990*, s. 23, č. 2; *Montenegro 2012*, č. 59; *Day – Matzke – Saccocci 2016*, s. 1010–1011, č. 1070, tab. 61:1070.

Tab. 1. Výsledky spektrální analýzy provedené na Oddělení archeologie Slezského zemského muzea přístrojem DELTA Olympus 5080866.

Ag	Fe	Cu	Pb	Au	Bi
97,15 %	1,24 %	0,87 %	0,34 %	0,32 %	0,077 %

Benátské grosso (z latinského *denarius grossus*) je mince, která byla uvedena do oběhu za vlády 41. benátského dóžete Enrica Dandola (1192–1205).² Ve 12. století stál benátský monetární systém na drobných denárech založených na veronském mincovnictví.³ Tyto drobné mince, které byly zavedeny v Evropě koncem 7. století,⁴ již nevyhovovaly ekonomické situaci a také byly značně devalvované krácením obsahu stříbra v mincích. Kromě těchto peněz Benátky pro zahraniční obchod významně používaly také byzantské, muslimské a jeruzalémské křížácké mince.⁵ Právě byzantské vlivy jsou velmi patrné na vizuálním zpracování nového nominálu, který byl v rámci restrukturalizace mincovnictví zaveden.⁶ Na rozdíl od byzantských mincí však bylo grosso ploché, nikoli miskovitě prohnuté, a především bylo vyrobeno z čistého stříbra, nikoli ze slitiny stříbra a zlata. Dalším rozdílem bylo vroubkování na okraji mince, které zamezovalo jejímu okrajování, a tedy snižování její hodnoty.⁷ Grosso (jinak nazývané také stříbrný dukát či matapan⁸) odpovídalo 26 piccoli (denárům) a obsahovalo okolo 98 % stříbra⁹ (tyto hodnoty se později

² *Feruglio 1994*, s. 4.

³ *Stahl 2000*, s. 11.

⁴ *Spufford 1989*, s. 27.

⁵ *Stahl 2000*, s. 11–12.

⁶ *Papadopoli 1893*, s. 82–84; *Zaoral 2008*, s. 13.

⁷ *Stahl 2000*, s. 18–19.

⁸ Název matapan vychází z arabského *mantaban*, což znamená sedící král (jak je na minci vyobrazen Kristus), viz *Feruglio 1994*, s. 6.

⁹ *Feruglio 1994*, s. 4.

mírně měnily, i když na příkladu exempláře z Olbramic můžeme vidět, že i sto let od počátku ražby byla ryzost grossa stále vysoká, viz tab. 1). Podobná mincovní reforma jako v Benátkách proběhla také ve střední Evropě, kde byl v roce 1300 zaveden pražský groš – v jeho zavedení byli angažováni výraznou měrou právě specialisté z Itálie.¹⁰

Výskyt benátských gross na území českých zemí je relativně vzácný a doposud byly zaznamenány pouze nálezy jednotlivých mincí. Aktuální výčet nalezených kusů shrnuli ve svém článku Petr Schneider a David Vích¹¹ (jedná se celkem o pět kusů, dva z Prahy¹², dva z olomouckého Dómského návrší¹³ a jeden ze Svitav¹⁴). Naše mince je tak celkem šestým exemplářem benátského grossa nalezeného na území České republiky (do roku 2025) publikovaným v odborné literatuře. Na internetových stránkách jsou nicméně prezentovány další minimálně tři kusy, které byly nalezeny amatérskými hledači kovů a dosud publikovány nebyly. Jedná se o dva další exempláře ražeb Giovanniho Dandola a Pietra Gradeninga (1289–1311) nalezené na našem území a grosso Cristofora Mora (1462–1471).¹⁵

Nález benátského grossa z Olbramic můžeme vztáhnout, podobně jako nominály ze Svitav a z Olomouce, k dálkovému obchodu s Itálií, doloženému pro přelom 13. a 14. století.¹⁶ Olbramice leží na obchodní stezce z Olomouce do Moravské Ostravy (a dále na severovýchod), mezi městy Bílovec a Klimkovice. Tyto obce jsou součástí sítě měst, která je relativně pravidelně rozložena po celé délce této stezky. Počátek vrcholně středověkého osídlení okolo poloviny 13. století s jeho lokovanými městy je v tomto regionu bohužel archeologicky podchycen zcela nedostatečně.¹⁷ Tento ojedinělý mincovní nález nám tak přináší cennou informaci o tom, že zmíněná obchodní trasa byla koncem 13. století reálně používána, a dále naznačuje, že i města na této trase již nějakým způsobem plnila svou obchodní funkci v rámci dálkového obchodu, čímž zároveň mimoděk potvrzují svou existenci již na konci 13. století, ač pro ni často schází opora v písemných pramenech.

Literatura

- CNI VII: Corpus Nummorum Italicorum*. Volume VII. Veneto (Venezia – Parte I – Dalle origini a Marino Grimani). Roma 1915.
- Castelin, K. 1953*: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471. Praha.
- Day, Jr., W. R. – Matzke, M. – Saccocci, A. 2016*: Medieval European Coinage 12. Italy (I). (Northern Italy). Cambridge.

¹⁰ *Castelin 1953*, s. 14–17.

¹¹ *Schneider – Vích 2022*, s. 53–56.

¹² *Nemeškalová-Jiroudková – Tomková 1995*, s. 114, obr. 6.; *Militký – Omelka 2009*, s. 170, 174 (A10).

¹³ *Dohnal 1981*, s. 262, 353, tab. I:18; *Hlubek – Zaoral 2015*, s. 57.

¹⁴ *Schneider – Vích 2022*, s. 53–54, obr. 1.

¹⁵ *Lovec pokladů*, č. 6964, 5505 a 5438. Online.

¹⁶ *Grossmannová 2015*, s. 12; *Feruglio 1994*, s. 6; *Zaoral 2008*, s. 85–89.

¹⁷ *Krasnokutská 2008*, s. 406–408.

- Dohnal, V. 1981:* Mladohradištní pohřebiště na Olomoucku. *Archeologické rozhledy* 33, s. 258–268, 353–355.
- Feruglio, L. 1994:* Il grosso Veneziano nella storia dell'economia medioevale (1194–1400). *Panorama numismatico* 79, s. 4–7.
- Grossmannová, D. 2015:* Denáry a brakteáty na Moravě ve 2. polovině 13. století. Brno.
- Hlubek, L. – Zaoral, R. 2015:* Nález benátské mince z 13. století na Dómském návrší v Olomouci. *Numismatické listy* 70, s. 55–61.
- Krasnokutská, T. 2008:* Klimkovice (okres Ostrava-město). *Přehled výzkumů* 49, s. 406–408.
- Militký, J. – Omelka, M. 2009:* Svědectví mincí – největší soubor ztracených platidel. In: Juřina, P. (ed.): *Náměstí Republiky. Výzkum století*. Praha, s. 170–175.
- Montenegro, E. 2012:* I Dogi e le loro monete. Torino.
- Nemeškalová-Jiroudková, Z. – Tomková, K. 1995:* Benátská mince z Pražského hradu. *Acta Universitatis Carolinae: Philosophica et historica. Z pomocných věd historických*. *Numismatica* 11. Praha, s. 114–115.
- Paolucci, R. 1990:* Le monete dei Dogi di Venezia. Padova.
- Papadopoli, N. 1893:* Le monete di Venezia descritte ed illustrate da Nicolò Papadopoli Aldobrandini, v. 1. Benátky.
- Schneider P. – Vich, D. 2022:* Nález benátského grossa dóžete Pietra Gradeniga ze Svitav. *Numismatické listy* 77, s. 53–56.
- Spufford, P. 1989:* Money and its Use in Medieval Europe. Cambridge.
- Stahl, A. M. 2000:* Zecca: The Mint of Venice in the Middle Ages. Baltimore.
- Zaoral, R. 2008:* České země a Benátky: k obchodním stykům ve 13. století. In: Sommer, P. – Liščák, V. (eds.): *Colloquia mediaevalia Pragensia* 10. *Odorik z Pordenone: Z Benátek do Pekinga a zpět. Setkávání na cestách starého světa ve 13.–14. století*. Praha, s. 75–94.

Internetové zdroje

Lovecpokladů. Katalog mincí. Benátky (Venezia) republika. Dostupné z: https://www.lovecpokladu.cz/katalog=-minci-full?SPEC%5Blocation%5D77=&SPEC%5Bpanovník%5D0&SPEC%5Brok_od%5D=&SPEC%5Brok_do%5D=&SPEC%5Bdruh%5D=766&SPEC%5Bmaterial%5D=0&SPEC%5Bvelikost_od%5D=&SPEC%5Bvelikost_do%5D=&SPEC%5Bvaha_od%5D=&SPEC%5Bvaha_do%5D=&SPEC%5Bid%5D=&send=Zobrazit+3+minci [Cit. 2025-10-22].

Summary

A Single Coin Find of Venetian Grosso of Doge Giovanni Dandolo from Olbramice (Ostrava-město Distr.)

In 2019, a silver medieval coin was accidentally found in the cadastral area of Olbramice (Ostrava-město Distr.). It is a Venetian grosso type I, variant 12 minted during the reign of Doge Giovanni Dandolo (1280–1289). This is the sixth find of a Venetian grosso in the area of the Czech Republic (as of 2025) known in scholarly literature. However, there are at least three more pieces available on the internet that were found by amateur metal detectorists and have not been published. The coin is now stored in the Silesian Museum in Opava. The grosso was discovered in a field near a path that connected the

towns of Bílovec and Klimkovice in the Middle Ages. This find can be interpreted as an evidence of international trade in the early days of high medieval urban settlement developed by the trade route along the Odra River. The grosso represents a unique contribution to our knowledge of the material culture of the late 13th century in a region where archaeological sources on this topic are grossly insufficient.

Mgr. Ondřej Klápa
Slezské zemské muzeum, oddělení archeologie
Nádražní okruh 31
746 01 Opava
klapa@szm.cz